

Woorden die in het Fries beginnen met een y, zoals veel Nederlandse woorden die ~~mit~~ beginnen, zijn - anders dan in de Friese woordenboeken - onder de y gealfabetiseerd.

I

ielaak (de) = palingaak

1. Schip dat als functie had om levende paling (iel) te vervoeren. Uit Gaastmeer, Heeg en Workum was de palinghandel met Holland en ook met Engeland voor de Friese binnenvisserij van groot belang. De paling werd met een **ielbûs** - een rond platbodem vaartuig, ook wel **binnenaak** genoemd - bij de vissers opgehaald en bij de handelaar in de thuishaven overgeladen in een **legger**(4). Dat was een sterk en zwaar gebouwde halfdrijvende bak waarin grote bunnen waren gebouwd om de vis levend te kunnen houden. De palingaak zelf was een zeer zwaar gebouwd schip ► **aak**(3) met grote bun om de paling levend te kunnen vervoeren.

Naar gelang de bestemming sprak men over de **Amsterdamske aak** en **Ingelske of Londenske aak** ► **beun** ► **boechsearje** ► **breefok** ► **deek** ► **durk** (5) ► **grûnta(a)lje** ► **kateder** ► **noarwegen**(2) ► **platsjesbeurs**(1) ► **skaaphok** ► **slûkje** ► **trôch** ► **wannelspier**.

2. Schip dat opgetuigd en ingericht is voor de palingvangst ► **aak**(2).

ielbûs (de) = palingbuis

Ook **ielbûske** en **bûske**. Speciaal ingericht bunschip dat paling bij de vissers ► **aak**(2) vandaan haalt en naar de aanlegplaats van de **ielaken** brengt ► **ielaak**(1).

ielstikel (de) = krabbescheer

Waterplant (*Stratiotes aloides*) die in de bodem wortelt, terwijl de bloeiwijze en de punten van de bladeren net boven het wateroppervlak uitkomen. Aan het einde van de zomer kon deze

plant een belemmering voor de scheepvaart in kleinere waterwegen vormen ► **flach**(2) ► **hemetille** ► **wier**.

ienmêster (de) = eenmaster

Schip met één mast.

ienskiifsblok (it) = eenschijsblok

Ook **inkeld blok**. Een **blok** met één schijf.

iepen = open

1. Een blok waar een looper zo in gelegd kan worden, is een **iepen blok** ► **blok** ► **lêst-takel**.
2. Met de uitdrukking **iepen winter** wordt bedoeld dat er die winter geen ijs in het water ► **tin**(1) ligt ► **bewinterje** ► **winter-rêst**.
3. Open met de betekenis "Voor iedereen toegankelijk" zoals in de **iepen Fryske Kampioenskippen Skûtsjesilen (IFKS)** (**Open Friese Kampioenschappen Skûtsjesilen**) Het zijn door de IFKS, de organisatie met dezelfde naam, sinds 1982 gedurende één week georganiseerde wedstrijden voor skûtsjes. Het is breder van opzet met meer deelnemers dan de door de Sintrale Kommisje Skûtsjesilen georganiseerde wedstrijden die als it Skûtsjesilen bekend staan en waarvan het aantal deelnemers is gemaximeerd op veertien.
4. Een **iepen skip** is een schip zonder dek (zoals dat bij de meeste pramen het geval is).

iepenhûdich = openhuidig

Bij een oud houten schip dat onvoldoende is onderhouden, gaan - met name in de zomer als het droog is - de naden soms open staan. Dat heet **iepenhûdich**; het schip is dan **wurksiik**. Een mens is letterlijk **iepenhûdich** als hij veel of hevig zweet.

♣ **Hy is wat iepenhûdich** > Hij is gevoelig, snel geroed.

ier(d)appelfarre = aardappelen varen

Varen met aardappelen als vracht, bij consumptie aardappelen vaak als **eigenhannel**. Tot de komst van onder meer de Berlikumer aardappelveiling in 1890 combineerden schippers het transport van aardappelen in opdracht met

- eigenhannel** ► **eigen(2)**. Het waren met name **snikken(2)** die het transport verzorgden. In de periode oktober-november viel er flink geld mee te verdienen. Voor de vorst inviel, moest je alles hebben verkocht. Het was - net als bij turf - een kunst om juist die soorten te leveren die bij de klant het meest in de smaak vielen.
- ier(d)appelskud** (it) = **aardappelschot**
Een schot ► **skud** dat overdwars in het ruim stond om losse vracht, zoals aardappelen, beter te kunnen verstouwen.
- ierdwine** (de) = **kaapstander, windas**
Zware **spil** waarbij de as haaks op het grondvlak staat. Je vond zo'n spil op zeeschepen en hij werd op een **helling** gebruikt om een schip mee omhoog te draaien ► **jinne**.
- ierde** (de) = **aarde** ► **modder**
- IFKS** (de) = **Iepen Fryske Kampioenskippen Skûtsjesilen**
► **iepen(3)**
- iik** (de) = **eik**
In de scheepsbouw werd veel eikehout ► **hout(1)** gebruikt, waarvoor hoge kwaliteits-eisen ► **oast** ► **spyn(1)** golden. Ronde delen als stevens werden uit krom gegroeide stammen ► **kromhouten** gekapt. De bast van eikehakhout - dat werd er in de bossen afgeklopt - gebruikte men voor het maken van run dat in leerlooierijen werd toegepast. Men maakte er vroeger ook **taan** van. Voor bakkers en slaggers vervoerden schippers in de herfst en vroege winter wel takkenbossen, waarvan een groot deel uit geklopt eikehout bestond ► **kneppelhout**.
- iikmerk** (it) = **ijkmerk** ► **merk(2)**
- iis** (it) = **ijs**
Voor houten schepen was lichte ijsgang al bedreigend omdat dunne schotsen de huid beschadigden. Daarom werd algemeen een lange periode voor de **winterrêst** aangehouden. Vanaf 1897 was ijsgang voor steeds meer overheden aanleiding tot het instellen van een **farferbod**, waar geen enkele vergoeding voor de getroffen schipperij tegenover stond ► **balke(1)** ► **bewinterje** ► **grûniis** ► **hurdride** ► **sko-iis**.
- iisbile** (de) = **ijsbijl**
Speciale bijl om ijs te hakken
► **frijkappe**.
- iisboat** (de & it)
1. **Iiszeiler** Scheepje op slede-ijzers waar je mee over het ijs zeilt. Vroeger ging het om kleine **jollen(2)** die op een raamwerk met ijzers konden glijden.
2. **Iisboot**. Scheepje dat in de zomer consumptie-ijs verkoopt.
- iisboerd** (it) = **ijsboerd**
Los gebogen **boerd** van ijzer of van hout met ijzer beslagen dat past bij de vorm van het voorschip en daar tegenaan gehangen werd om het hout van de **boech(2)** te beschermen tegen beschadiging door ijsgang ► **skosse**. Het was bijna uitsluitend in gebruik bij beurtschippers, die immers zo lang mogelijk moesten kunnen varen. Bij de opkomst van ijzeren schepen raakten de **iisbuorden** buiten gebruik.
- iisbrekker** (de) = **ijsbreker**
1. Schip dat als eerste het ijs breekt of de vaargeul open houdt.
2. Gereedschap om het ijs kapot te maken ► **iishuffer**.
- iisbüker** (de) = **ijsbeuker**
Zwaar houten blok aan een lange eiken stok waarmee al varende het ijs voor het schip stukgeslagen werd om invriezen te voorkomen. Het op deze manier stukslaan van het ijs noem je **bonkje(1)**, **iisbükje**, **iisbütsje** of **iisbütsje**. Het ding wordt ook **iisklopper** genoemd, wie dat zegt, heeft het dan ook over **iisklopje** ► **iishuffer**.
- iisbütsjer** (de) = **ijsbreker** ► **iishuffer**
- iishuffer** (de) = **ijsbreker**
Ook **iisbrekker(2)** en **iisbütsjer**. Zwaar gesmeed ijzer (breed 75 cm) aan een zware stok om het ijs rond een schip mee kapot te maken ► **iisbüker** ► **frijkappe**.
- iisklopper** (de) = **ijsklopper** ► **iisbüker**
- iisherberge** (de) = **ijsheberg**
Ook **iisherberch**. Een heberg aan het water die meestal **wetterherberge** wordt genoemd, met schippers als klant, maar bij sterk ijs door schatsenrijders werd bezocht.

iisseage (de) = ijszaag

Speciale zaag om een geul of bit in het ijs te zagen, of ijsblokken voor koelhuizen en -hokken uit te zagen ► **frijkappe**.

Ingelske aak (de) = Engelse aak ► **aak**(3)

► **ielaak**(1)

Ingelske tarre (de) = Engelse tee ► **tarre**

inkeld = enkel

In de samenstelling **inkeld blok**, ook **ienskiifs-blok**. Een **blok** met één schijf.

interje = enteren

¶ **In skip wol interje kinne** > Een schip wel kunnen **entere**le zegt dat als twee schepen erg dicht bij elkaar (langs) varen).

♣ **Ien wol interje kinne** > Iemand wel aan kunnen.

izer (it) = ijzer

izerbou (de) = ijzerbouw

Vroege ijzerbouw van stoomschepen vond in Fryslân in het midden van de negentiende eeuw plaats in Harlingen. De bouw van ronde vrachtscheepjes voor het Friese vaargebied in ijzer begon kort na het midden van de jaren tachtig. De broers Gerrit en Jan en hun zuster Kunje Barkmeijer, afkomstig uit Brittil, richtten in 1889 een ijzeren scheepswerf in aan de Woudvaart in Sneek. Datzelfde jaar werd daar het eerste ijzeren tjalkje voor een Friese schipper gebouwd. Men noemde het materiaal 'staalijzer'. Van de 110 Friese scheepsbouwers schakelden in de jaren 1890 en kort na 1900 ongeveer 25 over op het nieuwe materiaal. De 'Friese Maatschappij tot onderlinge verzekering van schepen' van 1837 schreef in 1884 het eerste ijzeren schip in. In 1912 was dat aantal 55 (van de 400) en in 1930 verdween het laatste houten schip, de 'Nooit Volmaakt' uit de verzekeringsregisters in Heerenveen. Aanvankelijk verving men eerst de **ynhouten** door (ijzeren) **spanten** ► **komposysjebou**, maar spoedig werd het overgrote deel van het schip - op moeilijke onderdelen na - in ijzer geklonken ► **stiel**. Toepassing van een ijzeren **mêst** op skûtsjes werd geen succes. Het laatste ijzeren skûtsje gleed in 1933 in Franeker van de helling.

izermeny (de) = ijzermenie

izermantsje (it) = ijzermannetje

Ook **pikturf** ► **pik**(2). Zware, zeer harde turf ► **turf**.

izerwurk (it) = ijzerwerk

Alles wat op een houten schip aan ijzer aanwezig is ► **slaan**(3).